

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Archicancellariis Sacri Romani Imperii Ac Cancellariis Imperialis Avlae

**Mallinckrodt, Bernhard von
Monasteri[i] Westphaliae, 1640**

Ferdinandvs III Imp.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11835

Ioan. Ludo-
wicus ab
Vlm.

Petrus
Henricus
à Stralen-
dorff.

qui subscripsit cum alijs Pactum de Successione Hungariæ & Bohemiæ anno 1617. Imperatori autem facto inseruijt idem ille ab Vlm, qui sub prædecessore; isque virtutis & meritorum ergò in ordinē liberorum Baronum allectus, cum difficilibus & inquietis temporibus sub hoc etiam aliquot annis negotiorum molem sustinuisset, tandem beatò fine ad æternam quietem transiuit, locumque fecit Petro Henrico à Stralendorff, Leopoldi filio integerrimo, & Iuris Consultissimo Viro, Baroni in Goldebe, Prensbergh & Darnheim, Domino in Culmen, Gleischa & Ottovitz. qui licet pedum vsu ob neruorum contractionem iam inde à tempore Mulhusici Conuentûs, cui Cæsaris nomine interfuit, per annos multos destitutus fuerit; magnâ laude tamen Vice-Cancellariatus officium obiuit, gratiam relinquens apud omnes prudentiæ & integritatis suæ memoriam. Ratisbonensibus Electoralibus diætiis utrâque vice, an. 1630 & 1636, interfuit; sequenti autem anno, ipsâ Sexagesimâ Dominicâ, 13 Febr. Ferdinandum Dominum suum, in cælestem patriam euocatum, breui subsecutus est, ne morientem desereret, cui viuo fidus & assiduus itinerum comes, ac gloriosi laboris socius longo tempore constans & indefessus adhæserat. Recordor tempore Electoralis diætæ Ratisbonensis anno 1630, aliquot Cæsareæ aulæ Procerum conuersationi interfuisse, datumque esse à virtutum & eruditionis eius scientissimis Stralendorffio hanc laudem, si ullus esset, ipsum ante omnes aptum & idoneum esse, qui reformationē Iuris hodierni vsualis, vastitate & incertitudine passim laborantis, toties ac tantopere à plerisque iustitiæ & salutis Germanici Imperij publicæ amantibus desideratam & expetitam, fructuosè aggrediretur, & feliciter perficeret.

FERDINANDVS III Imp.

Petrus
Henricus
Stralendorffius.
Ferdinandus Comes
Curtius.

PRimos hoc tempore regnantis Augustissimi Imperatoris menses, ille idem Stralendorffius, vt dixi, sibi vendicari; quem è mortalis Principis aulâ ad Cælitum curiam anno 1637 abeuntem, Ferdinandus Curtius, Iacobi, ni fallor, è fratre nepos, agnatus certè, Baronis titulo à Ferdinando patre, Comitis deinde, ab hoc filio eius, nec minùs diuinarum virtutum herede, quàm bonorum successore Ferdinando, Cæsaribus Augustis, auctus, excepit. Hic cum priùs in Aulicorum Imperij Consiliariorum ordine consistens, diuersis Legationibus dextrè & fideliter obitis, alijsque impigræ officiositatis documentis industriam fidemque suam superioribus approbâset, statim sub initium suscepti muneris arduo negotio pacificationis Suecicæ adhibitus est;

est; in quo * etiam nunc dum hæc scribo hæret, nullum non mouens lapidem, vt alma Pax afflictissimam Germaniam feliciter reuifcat; quorum laudatiffimorum conaminum vt breui publicè salutarem, priuatimque gloriosum exitum sentiamus, omnium patriæ amantium commune & vnanime votum est. Debeatur tamen, moriente Stralendorffio, hæc sublimis Vice-Cancellariatus dignitas, nō minoribus meritis, & stipendijs numerosioribus Illustri & Generosij Domini Ioannis de Reck, ortu Equitis Westphali, sed Cæsareâ munificentia gratiaq; Liberi Baronis; ni eodem ferè tempore gloriosissimus Cæsar noster hunc ad maiora vocasset, collato ei, qui per Ioannis Ernesti Comitis Fuggeri resignationem commodum vacabat, Aulici Imperialis Senatus Præsidatu: quem virum, quod vel ipsa fateatur inuidia, Sacrum Palatium & patriæ communis inter præcipua decora sua hoc tempore numerat.

rum iniquitate & Imperij fauoribus, tandem successu res caruit, ista quidem vice. Ioan. Baro de Reck, Præses Consilij Cæsarei aulici.

Perducto iam ad vmbilicum tumultuario hoc de maiorum minorumque gentium Cancellarijs tractatulo; priusquam ad illa, quæ additamentorum loco attexere proposui, digrediar, non abs re fuerit, recapitulationis loco quædam subnectere, de forma recognitionum subscriptionumque literarum Cæsarearum, eiusque mutatione & varietate: posteriorum enim temporum Diplomata hac in parte à vetustioribus discrepant. Primis igitur Germanici Imperij seculis, etsi iam inde à primaua eius institutione, præter Cancellarios Aulicos, mutuato à Francis exemplo, Archi-Cancellarij extiterint, quos longo tempore communius Archi-Capellanos dixerunt, vt innumera testantur Diplomata; rarissimum tamen fuit, ab ipsismet Archi-Cancellarijs recognitiones fieri, vt & in superioribus dixisse memini; eiusque rei vix quatuor aut quinque exempla hæcenus mihi obseruare datum est, vsque ad Imperium Caroli V; sub quo Albertum Brandeburgicum, Cardinalem & Archi-Episcopum Moguntinum, propriâ manu hoc officium executum fuisse non vno in loco reperi: ac refert eius rei exempla aliquot Christoph. Gevvoldus in sæpius mihi laudato Opere de Septem-viratu. Mansisse nihilominus ex illo tempore in præsens vsque, istiusmodi antiquitus receptum, postmodum de anno in annum continuatum morem, non dubitatur, vt quoties vel in Electoralibus, vel generalibus omnium Ordinum Imperij dietis *, Moguntinus Elector in Cæsareâ aula adsit, non ipsemet suâ, sed Vicariâ Aulici Vice-Cancellarij operâ subscriptiones obeat: liberum tamen eidem est, si velit, & rogetur, vt ipsemet quoque manu suâ Cæsareas literas subscribat & recognoscat: quod specialis gratiæ loco extra ordinem diuersis à moderno Eminentissimo Domino Electore præstitum & indultum fuisse pro certo comperi. Ita Successor etiam Alberti, Sebastianus ab Heusenstein, subscripsit Recessus Imperij Augustanos annorum 1548, 1551; vt & reformationes Politicæ & Pacis publicæ

* vel quacunque occasione aulicâ.

* De com-
muniis
fieri solitis
hac intelli-
ge: Nam &
precedenti-
um tempo-
rum exem-
pla occur-
runt, sed
rariora.

* *suprà*
pag. 110.

* *suprà*
pag. 42.

Constitutionem eod. an. 1448 publicatas. Vidi etiam Maximiliani II, & Matthiæ Diplomata, à Daniele & Ioanne Svickardo Archi-Episcopis subscrip-
pta. In prædictis vltimis Ratibonensibus Conuentibus similiter in pleris-
que obseruatum fuisse, Diplomata tunc temporis numerosissimè expedita
documenta præbent. Præterea antiquitus præter ipsum Imperatorem nemo
alius* quàm vnus & solus Cancellarius subscribere solitus est; vel eius absentis,
aut quomodocunque impediti nomine, Protonotarius aut Notariorum ali-
quis: hodie autem à sesquiseculo & ampliùs, maior circa hanc rem scrupu-
lositas inualuit, vt non Vice-Cancellarius solus, sed regulariter præter ipsum
etiam Imperialis Secretarius subscribat. Sed & hoc præter antiquum morem
inualuit, vt ipso Archi-Cancellario subscribente, vnà cum illo etiam Vice-
Cancellarius manum suam apponat, licet in omnibus vniformiter ita obser-
uari affirmare vix auisim. E Secretarijs quod dixi præstitère, sub Maximiliano
I, sub quo aut patre eius videtur nouus iste Cancellariæ mos introductus fu-
isse, Iacobus de Bannissis Decanus Tridentinus, Ioannes Carondeletus,
(Hermolaus Barbarus *in epist.*) Nicolaus Ziegler, Imperialis tandem, vt vidi-
mus, Vice-Cancellarius, & Phinzingerus. (Diplom. S. Maximini Treuer. num.
61.) Sub Carolo Quinto Alexander Svveis, & Ioannes Obernburger; ac præ-
ter illos Hannartus, & Alphonsus Valdesius, vir egregius, ac Erasmi etiam, vt
alia taceam, epistolis notus. Sub Ferdinando Primo L. Kirchschrager (*Gold-
tom. 3 Imp. Const.*) & M. Singmoser. Sub Maximiliano II idem ille* Haller, qui
sub Carolo & Ferdinando, vt dixi, fuerat. Sub Rudolpho II Andreas Hanne-
vvaldt, Erstenbergerus, Ioan. Baruitius, &c. Sub Matthiâ Ioan. Rudolphus
Pucher. Sub Ferdinando II Matthias Arnoldinus à Clarstein, è Mosellanico
tractu oriundus, creatus Liber Baro, & Illustribus Ordinibus Bohemicis in-
sertus, diuersis legationibus, ac præcipuè Polonicis, industriè & feliciter pera-
ctis nobilitatus; Ioannes Soldner Iurium Doctor, vterque deinceps inter
Consiliarios Aulicos cooptatus; & in Latinis Hermannus à Queftenberg
Colonienfis, postmodum similiter Aulicus Imperialis Consiliarius & Liber
Baro creatus; cui successit alius, eiùque breui mortuo Ioannes Walderodius,
qui cum Doctore Soldnero etiam nunc sub Ferdinando III Imperatore à
Cæsareis epistolis est. Hæc enim differentia seruatur, quod & * aliàs datâ oc-
casione retuli, vt quamuis ad vnus Vice-Cancellarij curam spectet, vtriusque
generis Diplomatum & Literarum expeditio, non attento Latini & Teuto-
nici idiomatis discrimine, vnicuique tamen singuli præsent Secretarij, habe-
antque separatos, pro linguarum diuersitate, officiorum suorum limites. Hu-
ius generis cum in superioribus, ob recognitiones, quas Cancellariorum vice
fecerunt, aliquot recensuerim, quid vetat hos pauculos eisdem addere? Car-
loman-

Iohannus Notarius * Ludouici Germaniæ Regis apud Hundium superest, * nec ta-
 tom.2, pag.18. Gebevvinus Imperialis Aulae Notarius apud Albertum I Imp. me-
 moratur Hundio ad an.1303, in Metrop.tom.2, pag.184. Idem nobis conseruauit
 Hermannum Hecht, de quo iam diximus, Friderici III Secretarium, ad an. *constat,*
 1442, eod.tom, pag.311. Qui tamen ad Sigismundi etiam Imperatoris tempora *Cancellarius hic, apud*
 pertinet: subscripsit enim illius Principis infeudationem Theodorico de Reck, *Notarius*
 Domino in Drensteinsfurt & Heessen concessam de Frigrauiatibus & Vafallis Io-
 annis de Volmesteen, an. 1437. Etsi autem quos hodie communiter Secreta-
 rios vocamus, priscis seculis magis vsitate Notarij ac Protonotarij dicti fue-
 rint; antiquior tamen Secretariorum appellatio est, quàm fortè aliquibus per-
 suasum sit. Apud Sigebertum Gemblac. enim sub.an. 1039 reperio Conradi *De anti-*
 Salici Imper. Secretarium; & Dithmarus Merfburgensis lib.2, pag.20, Volcma- *quitate &*
 rum Archi-Episcopum Colon. S. Brunonis Secretarium fuisse scribit. Fortè *significatio-*
 tamen adhuc supersit perpendendum, in eodem illi quo nos, an alio significa- *ne vocis*
 tu hac voce vsi sint. Ac persuasus ferè sum, tum vtriusque loci iam memorati, *Secreta-*
 tum magis tertij, qui, aliquantò plenius referendus, sequitur, auctoritate in-
 ductus, istis temporibus Secretarios non alios fuisse dictos, quàm quos hodie
 communiter receptâ voce Confessarios vocamus. Radenucius Frisingensis lib.3 de
 gestis Friderici I, cap.14: Instabat iam tempus, inquit, quo Reges ad bella proficisci
 solent, ipse, in proximo ad Transalpina exercitum ducturus, priuò omnium in Deo
 spem suam reponens, adscitis religiosis & probatis in sanctitate viris, tanquam diuinum
 eos oraculum consultabat, atque illorum persuasionibus, Ecclesijs Dei multa donaria
 Imperiali largitate dispergebat. Quibus in negotijs specialem habebat preceptorem, &
 SALVTIS ANIMÆ suæ fidum SECRETARIVM Hartemannum Brix-
 nensem Episcopum, virum, qui tunc inter Germania Episcopos, singularis sanctitatis
 opinione & austerioris vitæ conuersatione præminebat. Hoc ad se adscito de secretis
 suis, ppi se Pontificis submitit deuotè consilijs, religiosi ac Christiani Principis officium exer-
 cens, quatenus iturus ad bellum, spiritualibus armis antè munierit animam, quàm cor-
 pus; antè celestibus se disciplinis praestrueret, quàm ad pugnam iturum militem militari-
 bus instruere disciplinis curaret. Superest & alia vocis Secretarij significatio,
 apud Hervvartum in Ludouici Bauari Imp. defensione; à quo Auctore p.638 referun-
 tur literæ dicti Cæsaris ad Benedictum XII Pont. Max. in quibus Ludouicos,
 Seniore & Iuniore, Comites de Oetingen, Henricum de Siphingen, Ord.
 Teutonicorum Commendatarium, Eberardum de Thummou Archidiaconum,
 Marquardum de Randeck & Vdalricum de Augusta Protonotarium,
 vocat Secretarios suos speciales. Quo prædicato, ni niuiùm fallor,
 non alios intelligit, quàm quos hodie in vulgari, *Sehayme Rähte/ Sanctioris*

De Diplo-
matum Ca-
sareanorum
subsigna-
tionibus &
sigillationi-
bus.

1. Subscri-
ptio.

* effingen-
dis, vel effi-
giandis.

2. Signa
Imperialia

Consilij Senatores vocamus. Deniq; nō abs re fuerit de solennibus subsignatio-
num & sigillationum, vt vocamus, obiter aliquid indicāsse. Forma igitur &
solennitas eiusmodi subsignationum, prāter illa quæ de Archi-Capellanis,
Cancellarijs, & Protonotarijs, siue Secretarijs, illorumque recognitionibus &
subnotationibus diximus, in sequentibus ferè consistunt. 1. subscriptione
ipsorummet Cæsarum, 2. signi illorum appositione, 3. sigilli appensione,
4. Bullā aureā. Subscriptionis frequentissima in Diplomatis Cæsareis
mentio est, satisque constar plerumque illam interuenisse; quamquam &
plurima reperiuntur Diplomata, in quibus eius memoratio prætermittitur,
vt videatur ferè arbitraria fuisse, maximè pro subiecti & materiarum differen-
tiā, quod etiam nunc obseruatur. Hactenus certè non memini reperisse, vnum
plurēve Imperatorum scribendi ignaros; eamque rem in causa fuisse, quare
subscriptiones alicubi omiserint. De Carolo tamen Magno, quod de doctissi-
mo illo & ingeniosissimo Principe ferè miraculi & monstri instar sit, eiusmodi
quid suspicari possimus ob sequentem locum è vitā eius ab Eginhardo com-
positā: *Tentabat & scribere, tabulasq; & codicillos ad hoc in lectulo sub cervicalibus*
circumferre solebat, vt, cum vacuum tempus esset, manum effigiendis literis assuesaceret;*
sed parum prosperè successit labor preposterus ac serò inchoatus. Hactenus Eginhardus;
cui quantum hac in re fidendum sit, altioris, ni fallor, indaginis res est. ac re-
fert è Thegano Baronius, inter cetera sacra exercitia, solitum Carolum libros
corrigere, id est, Criticis se curis oblectare; quod genus exercitamenti longè
ab illo abesse necesse est, qui nec literas formare nōrit. Sed quicquid eius sit,
cum passim in Carolinis, quæ supersunt, literis occurrat, propriā eas manu ab
illo subscriptas, seu firmatas esse; nemo dubitauerit, quin ad minimum nomen
suum scribere nouerit. In hac subscriptionis materiā, illud etiam singulare
mihi occurrit, & obseruatu non indignum visum est, quod Wenceslai Imp.
literæ inter Diplomata S. Maximini, num. 43, ita subscriptæ sint: *Ad mandatum*
Regis & totius Consilij. Nouitatem istius rei non mirabitur, qui vitam & gesta
illius hominis considerauerit. Secundo loco posui signi appositionem. Hic
mos antiquissimus, ac ipsismet Merouingia stirpis Francorum Regibus v-
surpatus, hodie exoleuit. Supersunt autem passim in Cæsareis literis cuiusque
signa, quæ etiam in prioribus Sebastiani Münsteri Cosmographiæ editioni-
bus, Imperatorum vitæ & effigiebus adnotata fuerunt, in sequentibus malo
consilio omisā. Durāsse videtur illorum vsus ad Fridericum vsque tertium,
Maximiliani I patrem, cuius signum prædicti ritus prisci, in *Metropol. Salisbur-*
gensis conspicitur. Eiusmodi autem signum à subscriptione pariter & sigilli ap-
pensione diuersum & separatum quid fuisse persualus sum quā tamen de re,
qui autographa inspexerit, sincerius & infallibilius æstimabit. Tertio loco di-
cere

cere institueram de sigillo, cuius appensionis seu impressionis memoracione, ^{Sigilla Im-}
 nil frequentius est in antiquis literis; quamvis earum reperiantur plurima, ^{peratoria.}
 quæ illarum non meminerint, ut ferè suspicari possimus, prædicta Imperato-
 rum & Regum signa, si ipsam originem inspiciamus, quandoque Sigilli, quan-
 doque etiam subscriptionis loco fuisse. Fuerunt autem Constantinopolitanis ^{Quatuor}
 Imperatoribus quatuor sigillorum genera; quorum tria in nostro Occiden- ^{sigillorum}
 tali orbe à Pontificibus & Cæsaribus usurpata antiquitus reperimus, eaque et- ^{generas.}
 iam nunc usurpantur. Vel enim in cera, vel plumbo, vel argento, vel auro signa-
 bant, uti testis est Iulius Cæsar Bulégerus, lib. 2 de Imperatore Romano, c. 10, ita scri-
 bens: *Decidente Imperio bullæ Imperatorum fuerunt quatuor generum: aurea, argentea, cerea,*
plumbea. Aurea utebantur cum scriberent ad Reges, &c. Idem usus argentea, &c. Cerea bulla
scribit ad matrem, uxorem & filios, &c. Ad despotas, patriarchas, & reliquos magistratus ho-
noratiores per plumbeam bullam. Citat in illam rem Codinum Curopalatum, Luitpran-
 dum Ticinensem, Georgium Phrazen: quos qui desiderat, illic & in ipsis fontibus
 adire potest. Argenteæ bullæ, quantum compererim, Latinis in usu non fue-
 runt, hodie certè non sunt. Cera Pontificibus (in Breuibus, quæ vocant, sub
 annulo Piscatoris expediri consuetis) & Cæsaribus communis est, utrisque co-
 loris rubri. Plumbo peculiariter Romana curia utitur: auro Romani Principi-
 pis palatium; de quo deinceps iam quarto loco, ubi de Bulla aurea, dicam. ^{4. Bulla aurea.}
 Hæc nil aliud est, quam ira dictum à formâ & materiâ sigilli genus, communi
 & tralatitio nobiliter & exquisitius; & ab illo ipsamet Imperatoriæ literæ,
 quibus appensum est, nomen fortiuntur. inter quas per excellentiam, uti o-
 mnium celeberrima & sacratissima, ita vocatur Caroli IV Constitutio solennis
 de Electione Imperatoris Romani, & Iuribus ac officiis Electorum, &c. Hac
 necdum uti desierunt Cæsares nostri; sed sub aureo eiusmodi sigillo, quod ip-
 sum quoque characterem siue aposphragisma suum habet, adhuc expediuntur
 de rebus grauioribus Augusta Diplomata, maximè si ita à supplicantibus
 & gratias obtinentibus petatur. Et nominatim in hac forma confectum est
 Privilegium Cæsareum Ferdinandi II gloriosissimæ memoriæ Imperatoris,
 super erectione generalis studij Academici, quod vulgò Vniuersitatem voca-
 mus, in Episcopali ciuitate hac Monasteriensi in Westphaliâ. Antiquissi-
 mam originem eiusmodi Aurearum Bullarum necdum puto satis exploratam
 esse. Vix autem dubitandum videtur, à Constantinopolitanis Imperatoribus
 ad nostros promanasse. Apud veteres Francorum Reges, *quod quidem ob-
 seruârim & meminerim, in usu non fuerunt: nec etiam à Romanis Pontifici-
 bus Maximis eas mutuati sumus, à quibus alias, vnâ cum Christianismo &
 ciuiliiori cultu, diuersa ad nos propagata sunt; ac speciatim pleraque ab illis, ce-
 rimoniis utriusque fori respicientia, sumpsisse videmur. Apostolica enim cu-
 tia,

ria, vt modò dixi, plumbaturas, quibus etiam-nunc vtitur, ab vltimâ vsque memoriâ frequentauit. Apud Græcos autem hoc genus literarum seu sigillorum vsurpatum fuisse, præter relati Bullengeri aliorumque testimonia, constat è Bullâ Andronici Imp. Brunsvicensi Duci Henrico concessâ, quam Henricus Meibomius edidit, & Commentario illustrauit. Ab Imperatoribus nostris Germanicis vetustissimis, puta Francicis siue Carolingis, & Othonibus, quique intermedij fuerunt, non reperio bullas aureas appensas esse; vel si quæ eorum sunt, mihi vel non repertæ, vel certè per incuriam neglectæ fuerunt. Antiquissima, quæ hac vice mihi in memoriâ est, S. Henrici fuit. In vita enim S. Meinverci Paderbornensis Episcopi pag. 32 habetur, prædictum Imperatorem confirmasse quædam bona isti Ecclesiæ, *Regiæ auctoritatis præcepto*, id est, Imperiali Diplomate aureo sigillo bullato. Verisimile igitur duco, contracto inter Othonē II & Theophaniam Constantinopolitanâ matrimonio, hanc & eius generis pompas alias ad nos emanasse. Nec tamen simul reliquum in vniuersum Græcicum & Orientalem luxum eiusmodi traduce ad nos propagauimus. Solebant enim Constantinopolitani Imperatores iam inde à S. Gregorij Magni æuo subscriptiones nominum suorum, & crucium in capite siue fronte literarum appictiones, cinnabari peragere, quas literas rubras siue purpureas vocari legimus. Id genus scribendi in locum encausti veteribus vsitati successit; de quo vtroque *Pancirolos* lib. 1 memorabilem cap. 2, & ad illum Salmuthus. Imperatores nostri eius loco, quoties auro non scriberent (de hoc statim dicâ) communi atramento vti perseuerarunt. Auræ Bullæ vsum extremis temporibus etiam despotis Orientis Cæsares concessisse, ex Georgio Phranze lib. 2, cap. 10, Bullengerus obseruat. Imperatoribus nostris sub Fridericis alijsque, ac maxime sub Carolo quarto, promiscuus illius & frequentissimus vsus fuit. Conradus III, an. 1147, Corbeiensibus concessit Priuilegium non tantum Bullâ aureâ signatum, sed etiam totum aureis literis scriptum, vt auctor est Kleinsorgius in *Chron. VVestphal. Eccles. lib. 6*; cuius generis an Græcis in vsu fuerint, necdum reperi. mirum tamen sit, si in hoc nostrates, molliculos illos & arrogantes magnificentiam superarint. His vsos fuisse antiquos Romanos, è Macrobio, Suetonio, Sidonioque ostendit Hugo de Orig. & antiq. srib. cap. 12, illarumque postea in sacris libris describendis magnus vsus fuit. quod probat è vitâ S. Nicolai, cui Constantinus Magnus Euangelium aureis scriptum literis transmisit. Ac superest adhuc *Codex Euangeliorum VVitikindi Saxonum Regis*, inter reliquas rariores antiquitates, apud *VVitikindi Collegium Canoniorum SS. Ioan. & Dionysij in oppido Imperiali VVestphaliae Heruordensi*, è loco Regiæ sepulturæ Angariâ, siue Enger, illic dudum translatus. Alibi eius-

Aurea litera.

Codex Euangeliorum VVitikindi aureis literis scriptus.

eiufdem generis alia fuperant. *Fridericus I, vt ad propositum regrediar, Her-
bipolenfis Ecclefie priuilegia itidem fub aureâ bullâ confirmauit. *Brufchius in*
Catal. num. 31. Fridericus II Carolinum priuilegium Aquifgranenfibus con-
ceffum, eiufque factam per auum Imperatorem confirmationem confirma-
uit an. 1244, fub eodem figillo aureo. *Noppius in Chron. Aquifgr. part. 2, pag. 7.*
Eodem munita eft retractatio alienationis Frifingenfis ciuitatis factâ ab Epi-
fco in Bauaria Ducem *Gervoldus in Metrop. tom. 11, p. 163.* Eiufdem generis li-
terarum ab Henrico Nigro Imp. an. 1047, Richerio Caffinenfi Abbati data-
rum meminit è Leone Oftienfi Baron. *annal. tomo 11.* Formam iftius bullæ
quod attinet, ab vnâ parte continet Imperatoris imaginem Imperialibus in-
duti & in throno fedentis, ab alterâ infignia Cæfareâ. Ab vnâ parte antiquitus
fequens circumfcriptus legebatur verfus: **Roma caput mundi regit**
orbis frena rotundi. Hic non in Caroli quarti tantum, fed antiquo-
rum etiam Principum Bullis reperitur, ac nominatim Conradi III in literis,
quas paulò antè memorauimus. Hodie non amplius vfurpatur, ac Imperatoris no-
men tituliq; vtriusque fuperficie, seu planifphærij orbem occupant & ab-
foluunt. Bulla Andronici, quam dixi, ab vnâ latere Saluatoris effigiem cum
infcriptione nominis **IC XS**, ab altero ipfius Imperatoris habet*, hoc titu-
lo addito, Græco fermane & literis: **Andronicus Despotus Palæolo-**
gus. Magnitudine, ne & hoc præteream, hæc Græci Imperatoris bulla inter
duplicem aureum Hungaricum, & Imperialis vnciarum argentei nummi (Tale-
ros vulgò vocamus à Valle Ioachimica, quæ omnium primos percuffit) qua-
drantem media eft. maiores funt Caroli quarti, quæ integrum plus minùs
Imperiale exæquant. omnium maximæ nouiffimorum Principum. Certè
Ferdinandi II bullæ quadruplo ferè maiores Carolinis apparent. Ab illis bul-
larum typis fiue impreffionibus, frequentiffima occurrit in antiquis Cæfarum
Diplomatibus memoratio *typarij*; quo nomine instrumentum illud di-
ctum fuit, quo ad incudendam in ipfis bullis Principis imaginem & arma ute-
bantur. Longè fcrupulofior eft Apoftolicarum literarum, quas vulgò Bullas vo-
camus, Cæfareis fubfcribendi ritus, tot requirentiam fubtus, à tergo, & nul-
quam non, diuerforum manus, quas tamen nec Pontifex ipfemet, nec Vice-
Cancellarius Cardinalis fubnotat; fufficitque reliquorum cura & fedulitas,
ad excludendas eas fraudes, quas olim ab avaris & petacibus beneficiorum am-
bitoribus identidem commiffas fuiſſe indubium eft. His enim deinceps præ-
cauendis, confultum putarunt, vt multos prius fubirent Officiariorum
oculos, manusque tranfirent Apoftolicæ bullæ; ac præterea, ipfe ftilus & lite-
rarum characteres peculiare & feparatum quid fapiunt produntque, vt dein-
ceps

*Codice
aureo Noui
Testamenti
Regina
Ma gare-
ta Au-
striaca, v-
sus est Era-
smus Rote-
rod.

Forma sine
typus aurea
bulla

*trabeati
& stantia.
Magnitu-
do.

Typarium.

De Bulla-
rum Apo-
stolicarum
& Breuium
fubfcri-
ptionibus.

Secretarij
Apostolici,

Etymon
Cancellarij
& Capella-
ni,

ceps, nisi omnino stupidi, decipi nequeat. Sed nec Breuia, quæ dicuntur, à Pō-
tifice subnotari mos est, præterquam ad Reges magnosque Principes, aut ma-
gnis ac grauibus ex causis, quæ vinâ Secretariorum Apostolicorū subscriptione
firmantur. Illos enim ex primarijs eruditione, eloquentiâ, & probitate viris
assumere curant: ac compluribus exemplis constat, non rarò ex illo ordine,
qui aliàs etiam per omnem Italiâ honoratissimus est, ad Cardinalatū euectos
fuisse; inter quæ auctorum memoriâ valde illustria contigerunt in *Iacobo Sadole-
to* & *Petro Bembo*, & nostro hoc æuo in *Scipione Cobellucio* Viterbiensi, qui
Gregorio XV mortuo, parùm ab ipso Papatu absuit. Hæc habui, quæ de Can-
cellarijs, & illorum ad materiam Diplomatum expediendorū spectantibus re-
bus, quantum instituti ratio poscere visa est, in medium afferrem. Videbor, vt
vereor, in plerisq; ita sunt varia multorū iudicia, prolixius debito immoratus,
& minutias plus satis curiosè confectatus fuisse; ex aduerso in aliquibus, quæ
memorari & referri debuissent, negligentior me præstitisse. Prius iam nūc
Lector emendare poterit, vt vel ex toto à lectione sibi temperet; vel protritiora
quæque prætereat. Alterum vt aliàs sarciat, mihi curæ erit; nec faciliè reper-
tus est, cui primâ vice in talibus omnia simul eruta & præstita fuerint. Si quis
etiam sit qui etymologiam Cancellarij & Capellani requirat, nec hac in parte,
in gratiam illius præposterius ordinis censurâ subire defugiam: quamuis Can-
cellariorum à Cancellis deducta nominatio tam sit inculcata & obuia, vt nec
indicari debere videatur. Circa quam tamen vocem hoc notandum incurrit,
quod in Lexico Iuris suo Spigelius à Cancellando potius dictum fuisse arbi-
tretur; cum quo consentit quoque vetus Poëta, cuius distichon est, de Can-
cellario scribentis:

*Hic est qui leges regni Cancellat iniquas,
Et mandata Pij Principis æqua facit.*

Capellani autem & Archi-Capellani, qui antiquitus, vt toties hinc inde inge-
stum est, cum Cancellarijs iidem fuerunt, à Capellâ ita dicti sunt. Cuius ety-
mon nihil obfuerit è Beato Rhenano, quem præmemoratus Auctior refert,
cognouisse. Quod enim Canonici Iuris Glossa habet de caprarum siue ca-
pellarum pellibus, iure optimo repudiandum videtur. Suum autem ex anno-
tatione codicis cuiusdâ peruetusti mutuatus est; qui, referente illo, tradit, à cu-
cullo * S. Martini, is enim linguâ Germanicâ, quâ Frâci, qui Gallias occupârūt,
vsi sunt, cappa, & per diminutionem capella dicitur, hanc denominationem
deriuat. Quod enim illius Sancti auxilium præsens saepe experti essent in du-
bijs rebus Francorum Reges, venerationis ergo cappam illius circumferre, &
ad præsentiam eius sacris operari instituerunt. Videatur de hac re, quam loci
huius angustia non patitur latius extendi, idem ille, quem antea laudavi, Spi-
gelius.

AD-

* Cucullam
vocare ma-
liunt poste-
riorum
temporum
Religiosi.